

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Vannak emberek, akiket bár személyesen nem ismerünk, mégis közelállónak érezzük őket magunkhoz. Akikről úgy érezzük, milyen jó volna velük egyszer elbeszélgetni, eszmét cserélni, valamiről közösen gondolkodni, valamit közösen cselekedni, vagy legalább meghívni őket egy csésze teára, és együtt hallgatni a csöndet.

Akik ma itt összegyűltünk, minden bizonnyal valamennyien így vagyunk azzal a kedves, tiszta tekintetű, okos, bátor és elszánt fiatalemberrel, akinek alakja megsárgult fotókról néz ránk.

Ő Raoul Wallenberg.

Ha a Teremtő hosszú élettel ajándékozta meg, ma őt is épp úgy felköszönhetnénk, akár Radnóti Miklós özvegyét, a születése kerek évfordulóját ünneplő Gyarmati Fannit.

Wallenberg is 100 esztendővel ezelőtt született, egy sikeres és jó nevű stockholmi család sarjaként. Az igen jó családi háttér ellenére mégis súlyos tragédia árnyékolta be a kis Raoul világra jöttét: pár héttel születése előtt meghalt az édesapja. Akit tehát neki épp úgy nem sikerült megismernie, mint ahogy a háború után születettek sem ismerhették őt.

A halál egy szovjet börtönben érte, a feltételezések szerint 1947. július 16-án. 65 éve ennek.

Ki tudja, azok közül, akik gyilkosai voltak annak az embernek, aki oly sokakat mentett meg a biztos haláltól – ezek közül az arctalan hóhérok közül – nincs-e, aki köztünk él ma is? Sohasem fogjuk megtudni a választ. Mint ahogy 65 évvel ezelőtt örökre elvették tőlünk azt a lehetőséget, hogy valaha is ráköszönhessünk, mondván: „Jó estét Mr. Wallenberg, Isten hozta körünkben”.

Hogy vajon mit mondana, ha most köztünk lehetne még – már soha nem tudjuk meg. Örülne-e, hogy őt ünnepeljük? Vagy azt mondaná, ne tekintsük hősnak, mert sosem akart hőssé válni? Csak olyan ember szeretett volna lenni, aki mindig megcselekszi azt, amit elemi kötelességének érez.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim, kedves Emlékezők!

Fontos, hogy az eszünkkel és a lelkünkkel is megértsük, mit is képviselt Wallenberg. Bár jól felkészült, tanult és összetett személyiség volt, olyan ember, aki sok mindent tett, és aki a bonyolult taktikai lépéssorozatokot is briliánsan képes volt végiggondolni és véghezvinni, életének üzenete mégis áttetszően egyszerű, mint a kristály szerkezete.

Számomra így szól: tisztességes embernek az ártatlan áldozatok oldalán a helye. A cselekvés oldalán. Közös értékeink, a demokrácia, az erkölcs és az igazság oldalán. Szemben a kirekesztéssel, a gyűlölettel, a diktatúrával, az erőszakkal.

Bár megszólítani nem tudjuk, mégis megidézhetjük alakját. Az emberét, akire szemtanúként így emlékezett vissza Somlyó György, a költő és esszéista, aki sajnos már szintén nem lehet köztünk:

„Ott álltam a Schutz-Passal a kezemben. Sejtelmem sem volt, hogy ez mire való, főleg, hogy tudtam, mire nem való, hiszen az enyém hamisítvány volt.

Emlékszem, fel kellett sorakoznunk és ki kellett lépni azoknak, akiknek van Schutz-Passuk. Én kiléptem.

Akkor ismét felsorakoztattak minket.

Kiderült, hogy elöl van egy kis asztalka, ott ül egy csendőr ezredes, mellette pedig egy fiatalember, aki a svéd nagykövetség magyar alkalmazottja volt. Mindketten egy nagy könyv mögött ültek, amibe mindenki be volt jegyezve, aki érvényes papírral rendelkezett. Én megpróbáltam hátra kerülni ebben a sorban, hogy a hamis Schutz-Passal minél később kerüljek sorra. És ahogy ott nézelődtem, egyszer csak megláttam, hogy az asztal mellett, velünk szemben áll egy rendkívül elegáns ember.

Nagyon furcsa volt az ő kifogástalan eleganciája, makulátlan fekete nadrágja, felöltője, fehér selyemsálja abban a romos, koszos környezetben. Főleg a mi toprongyos, szakadt öltözetünkhöz képest. Nem tudtam elképzelni, hogy ez kicsoda, micsoda, hogy kerül ide, s érdeklődéssel néztem, mit csinál.

Egyszer csak én kerültem sorra. Elvették a papíromat, mint mindenkiét, és elkezdték ellenőrizni, hogy mi szerepel rólam a nagykönyvben. Hát ott bizony nemigen találtak volna semmit, mert hogy hamis papírral rendelkeztem.

De ez az elegáns úriember egyszer csak kivette a csendőr ezredes kezéből az én hamis Schutz-Passom-at, és úgy tett, mintha alaposan tanulmányozná. Szeme elé emelte, majd nagyon elegánsan és némi utálkozással a hangjában azt mondta: ez az én aláírásom, ezek az adatok rendben vannak, ez a papír érvényes.

Végül a papírt nem a csendőr ezredesnek adta vissza, hanem az én kezembe nyomta. Én meg elkezdtem menni a papírral a kezemben, mert azt láttam, hogy mindenki így tett előttem. Előtte semmit sem hallottam róla, és akkor is csak annyit tudtam, hogy ez az elegáns úriember azt mondja, az ő aláírása szerepel a papíromon.

Az aláírás helyén pedig az állt: Wallenberg."

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Több ezer honfitársunk története ez. Azoké, akik a túlélés esélyét kapták meg Wallenbergtől és bátor segítőitől.

Köztük azoktól a honfitársainktól, akik a lelkiismeret parancsát követve a maguk lehetőségei és képességei szerint megtették mindent, ami megtehető volt a gettók, deportálások és halálgyárak szűgyenével, bűnével szemben. Voltak, akik keresztleveleket hamisítottak, voltak, akik menedéket, búvóhelyet adtak, voltak, akik étellel segítettek. És voltak, akik saját házasságlevelükkel menekítettek ki másokat a halál torkából.

Gondoljunk rájuk is, amikor Wallenbergre emlékezünk! Gondoljunk rájuk, még akkor is, ha a megannyi igaz történet, a szolidaritás és együvé tartozás megannyi megindító története nem feledtetni el velünk az áldozatok arcát!

Gyermekek, ifjak, szülők és nagyszülők száz- és százazrei néznek ránk a túlvilágról, és azt kérdezik tőlünk: mindez hogyan történhetett meg? Hogyan történhetett meg Európában, hogy a nácik által megszállt államokból sok millió embert hurcolhattak el az embertelenség haláltáborába?

Így történt ez Magyarországon is. A báb nyilaskormány lelkén több százezer honfitársunk lelke szárad. Sohasem feledhetjük el őket. Sohasem feledhetjük el mindazokat, akiket egyetlen okból pusztított el a nemzetiszocialista államgépezet: mert zsidónak születtek.

Ők a honfitársaink voltak.

Gondoljunk rájuk is, amikor himnuszunkat énekeljük. Nemzeti imádságunkat, amelyben ez áll:

„Bújt az üldözött, s felé
Kard nyúl barlangjában,
Szerte nézett s nem lelé
Honját a hazában.”

A náciizmus áldozatainak emlékét megidézve emlékeznünk kell arra is, hogy nekünk, magyaroknak, mindannyiunknak, hányszor, de hányszor kellett ezt a közös traumát megélnünk!

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Meggyőződésem, hogy akkor vagyunk méltók Wallenberg és a munkáját segítő, vagy a hozzá hasonlóan cselekvő magyarok emlékéhez, ha mi is azt az utat járjuk, amelyen ők jártak előttünk. Tőlük azt tanulhatjuk meg elsősorban, sorsközösséget kell vállalnunk egymással, hogy ne váljunk sorstalanná. Azt kell erősítenünk, ami összeköt minket. Újra meg újra ki kell mondanunk: senki semmilyen ideológia vagy politikai meggyőződés nevében nem fordulhat honfitársa ellen. Nem kívánhatja annak halálát, sorsának rosszra fordulását, hátrányos megkülönböztetését, politikai nemzetünkből való kirekesztését.

Vigyáznunk kell közös hazánkra.

Az erkölcsös cselekvés parancsa eleven hagyományként él a magyarokban. Ez a hagyomány Wallenberg budapesti tevékenységének sikeréhez is hozzájárult. Ez jutott kifejezésre akkor is, amikor a Szovjetunió széthullása után, majd a balkáni háborúk idején zsidó menekültek százazreinek tranzitországgként való befogadása, az „alijah” támogatása az 1990-es évek elején természetes volt számunkra.

Mint ahogy természetes számunkra az is, hogy úgy tekintsünk a velünk élő kisebbségek tagjaira, mint akiknek saját identitásuk megőrzésében nyújtott teljesítményük magyarságukat is erősíti.

Mert Magyarország államalapító királyunk, Szent István óta befogadó ország. Kultúránkat is a befogadás tette naggyá, miként a magyar nyelv is a befogadás elvét követve vált a világ egyik leggazdagabb nyelvévé.

Szent István ezer éve fiához írt, de nekünk is szóló Intelmeiben ez áll: „az egy nyelvű és egy szokású ország gyenge és esendő. Ennélfogva megparancsolom neked, fiam, hogy a jövevényeket jóakarattal gyámolítsd és becsben tartsd, hogy nálad szívesebben tartózkodjanak, mintsem másutt lakjanak.”

Ez a mi igazi ezeréves örökségünk. Miként Wallenberg öröksége is közös örökségünk része.

Figyelmük megtisztelő volt számomra.